

יום א' כ"ג ניסן תשע"ז

באר הגולה קמט

כ פרקמא מיין ל בית
ויסר קשם הגהות
מסוגני בפרק א
מהלכות ברכות קשים
הירושלמי מ תוספת
שם ל ספר אחרות
חיים
(* ציל רבינו, והוא
רית רב בתן ע"ש.

הלכות תפלה סימן קכד

תיב בכרקה אחת, *ושלית צבור מברך אותה *וזה אינו שומעה, (לכ) אף על פי שידע איזו ברכה
מברך השלית צבור, מאחר שלא שמעה לא יענה אחריו אמן, דהוי אמן יתוקה: הגה *ויש מחמירין
דאפלו אינו (טו) מתיב באותה ברכה לא יענה אמן (לג) אם אינו יודע באינה ברכה קאי שלית צבור, וזה נמי מקרי אמן
יתוקה (טור בשם * תשב"ץ). ולא יתמין עם ענית האמן, אלא (לד) *מיד (לה) כשכלה הברכה יענה (טז) אמן (אבודרהם):
*ולא יענה (לו) אמן קצרה, אלא ארבה קצת לכדי שיוכל לומר 'אל מלך נאמן'. ולא יאריך בה יותר מדי,
לפי שאין קריאת התבה נשמעת כשמאריך יותר מדי: ט יאם יש (לז) קצת מהעונים *שמאריךין

שערי תשובה

[טז] אמן. עכ"ט. ועין ברי"י בשם מהר"י מולכו, ש"ן ששים מג"א והתחיל
הקף אהן גבור, אינו יכול שוב לענות אמן, דהא אפילו אם כבר קלה ענית
אמן כד, כ"ש אם כבר התחיל ברכה אחת וכבר עברה ברכה ראשונה ע"ש:

באר הלכה

אם חסר קריאת האל"ף או הפ"ם. ב"ח וע"ת: *ושלית צבור מברך אותה. נקט
שלית צבור כדי לשלל בזה דעת האחרונים שיש בזה חסר והוא כבית יוסף,
דסבירא לה דבצבור עלת אף על פי שלא שמע בעצמו הברכה, עין שם: * וזה אינו
שומעה. פשוט דאפילו שמעה מתחלתה, כל שלא שמע בסופה, וזה לפי מה שמבאר
לקמן בסיון ר"ג סעיף ג, דהיכא שהוא רוצה לצאת באינה ברכה צריך לשמע אותה
מתחלתה ועד סופה⁵⁸, לכאורה אם חסר משמע אפילו רק תחלת הברכה לבד, שוב אין
רשאי לענות אמן עליו. ואין לוטר דמאי גרידתיא בברכה זו מסתם ברכה דעלמא
שאינו רוצה לצאת בה כלל דצריך לענות אמן עליה, אפי"ן אפילו לא שמעה כלל,
דדאי אינו יוצא בה, נפי יתא מתר: אלא על כרחך צריך שהוא רוצה לצאת בה והוא
עשוי באופן שיש לו יוצא בה, אטרי רבנן לענות אמן עליה, אפי"ן בכחאי גונאי נמי,
וצריך עיין: * ויש מחמירין. עין במשנה ברוחה סעיף קטן לג שפתיבני דהבנת
הרמ"א הוא בכל הברכות, בן כתבו כשה אחרונים בפרוש, ודלא כט"ו. ומכל מקום
לדינא צריך עיין אם יש לנהוג כזה כהנ"ל מתירין הנה, פי הפ"ח והש"ו ומגן אבות,
כלם כמחבר דכתבו דבשאר פרכות שאינו מכון לצאת בתן מתר לענות אפילו לא שמע
ולא ידע אינה ברכה, אף מפני דאברהם ואלה וזאת ותי"א אדם מוכח נמש לנהוג כהנ"ל
מחמירין הנה, ונראה דיש ואל העשה צריך, פי יש ענין על הענינה אמן יתוקה כמו
שצריך תנ"ל, וגם כי כל חילום של הפ"ח ותי"א הוא מתיירי שיהיו כפ"ו ע"ש,
וגרסתו הוא: דין דתוב למברכה, ואין ראה פליקף. שוב ראיתי שהג"א בבאורו רמז
לזו, ואסר"ך קצתי בעוה"י באור נרצח הנדפס מסדש שפסם בן הקניא, הלפי
גרסתו אין ראה לזה ונראה עקר בגרסתו. עין שם, אפי"ן פשוט וזה הוא טעם רש"י
ותוספות שלא חלקו בזה: * מיד שכלה בזה: עין במשנה ברוחה שפתיבני דישאר
מיד הוא חוף צדידבור, והוא מהפ"ו מקדים שכתב דנראה לו, ולא הביא ראה לזה.
לכאורה אין זה פשוט כל כך, דהנה מקור דין זה הוא טבע מאברהם המוכח בבית
יוסף, ויש גם כן לשונו: יש מקדשים אמן יתוקה, ש"אמר וכן מרבה יוסף שפסם הברכה
גנה אמן על דעת אותה ברכה, עד כאן לשונו: משמע לכאורה מזה דלא תלך שערוא
בכ"ד דבור, ואפשר דלשנא דהקמ"א דקמ"ו מיד"ו יסקלו. הלענן עקר הדין לכאורה
קשה, דהלא קמא לן דער שלא קלה האמן מפי רב העונים צדין לא פליא ברכה,
ודלקמן סעיף ט ו, ובסימן סז סעיף טז לענן בציעת הנה, ואפילו במקום שאין
מוציאין וי חובתן בהברכה נמי דינא הכי, עין שם בפרי"מגדים, ולא מתלקטין שום
נסקא"מנה בין אם נמשך ענית העונים הנה יותר מפי צדידבור או לא, ועל כרחך
משום דנחשב אפילו עומד צדין באמצע ברכה כל זמן שלא ענה אמן, ואפי"ן הוא
היו בענינו לענן איש חידו שרואה לענות אמן על אינה ברבי, ומשך אחר הברכה
יותר מפי צדידבור, גפי"ן יתא מתר לענות; ועוד, דאפילו אם הצבור יתחילו כלם חנף
לענות בתוך צדידבור של ברפת המקדש, זה העונה הוא צדידבור יותר מפי צדידבור אחר
ברפת המקדש, והלא הם מותרים להתחיל בתוך צדידבור והוא על פלי"פטיים שמי
מבוא אחר המקדש, נשער האמן ולא הוא כדי לומר 'אל מלך נאמן', אפי"ן ספילא

באר היטב

בחולם וכה"ג שאין משמעות פ"י האמנת דברים, לבוש: (טו) מתיב וכ"ו. והכ"ח
החמיר אפלו אינו מתיב ואפילו יודע באינה ברכה קאי אם הברכה היא להוציא נכים
וי חוקים, ולא שרי בידוע אפי"ן בכרפת התורה ובכרפת הנהגין ע"ש: (טז) אמן.

משנה ברורה

יודע על אינה ברכה הוא עונה, רק ששמע לאחרים שעונים, ורק"מ"א
כהנ"ה פליג ואוסר (לס) אפילו בכל הברכות, אם אינו יודע על אינה
ברכה הוא עונה: (לב) אף על פי שידע. וכגון שהוא מכיר לפי
סדר הברכות, (לו) או שחסר משמע רק סוף הברכה: (לג) אם אינו
יודע וכ"ו. ואם יודע על אינה ברכה⁵⁹ הוא עונה⁶⁰, מתר לענות⁶¹ בכל
הברכות (ל) אפילו בחזרת הש"ץ, בין ששכר התפלה ואינו מתיב
בעצם הברכה. (לט) ויש מאחרונים שמחמירין בחזרת הש"ץ וסבירא
להו, דמפנין דמתקון רבנן שיהיו שלית צבור התפלה אפילו כלם
התפללו, כאלו מתיבים באותה ברכה קרינן להו, ואין להם לענות
אפילו יודע באינה ברכה קאי הש"ץ, אם לא שמע סיום הברכה מהש"ץ
גפא"ה⁶²; (לז) ויש לחש לזה להתחלה, לזהר לשמע כל ברכות שמונה
עשרה מפי הש"ץ גופא, וגם בלאו הכי, מצוה לכוין לשמע ברכת
הש"ץ, וקדעיל בסעיף ד, (מ) אבל בדיעבד אפילו אם לא שמע, רק
שידע אינה ברכה משמונה עשרה מסים הש"ץ, יענה אמן, בין ששכר
התפלה בעצמו: (לח) מיד. והוף צדידבור כדבור דמי, וישעור חוף
צדידבור הוא מחלקת הפוסקים: יש אומרים שלשה תבות ויש
אומרים ארבעה תבות⁶³, וביחוד מזה לא יענה כלל, דהוי בכלל אמן
יתוקה, ובצבור קמא לן, דער שכלו רב הצבור לענות אמן הוא צדין
בכלל הברכה ומתר לכל אחד לענות עמהם⁶⁴, ועין בסעיף יא ובבאור
הלכה: (לה) שכלה הברכה. ואם השלית צבור מאריך בגנון של
"ואמר אמן", יאמר תקלה אמן מיד, כי הגנון הוי הפסק. (מא) ונדוקא
אם מאריך הרבה בגנון, ונדוקא לענן קדיש, ששכר פלה הפקשה
אחר תבת "בזמן קריב" או אחר תבת "דאמין בעלמא", (מב) אבל אם
השלית צבור מאריך בשאר ברכה בסופה באינה גנון, לא יענה אמן כל
זמן שלא סים את עצם התבה של הברכה⁶⁵: (לו) אמן קצרה. מפני
שנראה שדומה עליו כשוא, אלא כדי שיוכל וכ"ו, פי זהו פרושו של
אמן, וכנ"ל בסעיף ו, והוא ראשי תבות שלה: ט (לז) קצת
מהעונים. אבל (מג) על רב הצבור מתיב להמתין בכל התפלה, שלא
להתחיל בברכה בלאחרית עד שיגיעו אמן, וכן (מד) בקדיש שלא
להתחיל "יתברך" עד שיגיעו הרב אמן יתא שמה רבא, וכן כל כהאי
גונא, ובכונותינו הרבים, הרבה אנשים נקשלין בזה כשמחפליין לפני

פשיתחיל הוא קדם שהם יכלו הוא יותר מפי צדידבור. ויש לוטר, דשם שאני שעונים הרבה אנשים אמן אחר הברכה, ובבואי יש מהן כשה אנשים שהתחילו לענות אמן חוף צדיד
דבור אחר הברכה, לכן אפילו מי שהתחיל לענות אמן אחר כך, כל אחד ואחד הוא בתוך צדידבור של חברו, ודוקא דמאי דאמרינן בשבועות לענן ערות, דף לב ע"א, כל
אחד ואחד בתוך צדידבור של חברו, ובניו ריש פרק ד, עין שם, אף מפל מקום אין תבוצע צריך להמתין רק עד שיכלו רב העונים, וכן הסתם אין מתחילין כלם לאחר זה
אחר זה, רק מתחילין תבה, ומי שמאריך בענינו יותר מדי אין צריך להמתין עליו, מה שאין בן בענינו באיש יחיד שרואה לענות אמן אחר הברכה, צריך שלא לשהות יותר
מפי צדידבור אחר הברכה. ונראה לי להביא קצת ראה לדברי הפרי"מגדים מה דאמרינן בשבועות ל"ו ע"א, דאמן בו שבועה בו קבלת דברים בו האמנת דברים, עין שם,
וכדנפסק ביהודה דעה סימן טו, עין שם בבאור הנ"א, ובסימן רל"ו סעיף ב, וכי הכי דלענן אמן שהוא קבלת דברים, כדאי צריך לענות האמן חוף צדידבור, וכדמכח בריש
פרק ד דניו, עין שם בגמרא ובבאור הנ"א הג"ל בציון א, אפי"ן הוא הדין בענינו לענן אמן שהוא האמנת דברים, וכדאיא בבית יוסף, צריך להיות דוקא בתוך צדידבור.
זה הנראה לעניות דעתי בענינו, אף לפי זה אם אחד המתין ולא ענה עד שסימו רב העונים לענות, ונצטוו היה אחר כך בתוך צדידבור של ענינו, יצטרף עיניו ולא יהיה
אמן יתוקה. ויש לעין לפי זה לקמן בסעיף יא בהסתבר שכתב דאם קום שקלמה ענית אמן מפי רב הצבור וכ"ו, ולפי דברינו אפילו לאסר שקלמה וכתוף צדידבור נמי: אף
לפי מה שכתב השט"ם על דברי השלמ"ך צריך בחישי ר' עקיבא אינו ובסיני מגידברים ודעקענט לקמן⁶⁶, יתא הכל: * שמאריךין וכ"ו, ואם הפעוט שלא סימו אינם

שער הציון

(ל) עלת תמיד וכן משמע מלחם חמורות ומגן אברהם ואלה וזאת, דלא כט"ו שרצה למקל בזה אפילו להרמ"א: (לו) מוכח מפרי"מגדים כמשבועות וזהו אוח
ד, עין שם עוד: (לב) חלת צדי ואלה וזה ושי"א בפרוש הרמ"א, דלא כט"ו: (לג) לבוש ומגן אברהם בשם הפ"ח: (לד) אלה וזה: (מ) אלה רבה ומאמר
מדיכ"ו: (מא) מגן אברהם: (מב) פרי"מגדים: (מג) והו לכלי עלמא. ועין באלה רבה סימן קכח סעיף קטן לו שהוא החמיר ביותר מזה: (מד) שם באלה רבה:

הלכות תפלה סימן קכד

יותר מדי, (לח) * אין צריך המבקר להמתין (ז) להם: י מי ששכח ולא אמר 'יעלה ויבוא' בראש-הדף או בקולו של מועד או (לט) ככל דבר שצריך לתור בשבילו, (מ) * יכונן דעתו וישמע (יט) משליח-צבור כל שמונה-עשרה ברכות (מא) מראש ועד סוף פאדום שמתפלל לעצמו, ולא יפסיק ולא ישיח, ויפוסק שלש פסיעות לאחוריו, דכיון שבכר התפלל אלא ששכח ולא הזכיר, אף-על-פי שהוא פקי שליח-צבור מוציא: יא * אם בעוד האדם מתפלל סיים שליח-צבור ברכה, (מב) * וקדם שקלטה ענית אמן מפי רב הצבור (מג) סיים זה תפלתו, עונה עמהם אמן: הגה (מד) ואפלו אם לא שמע הברכה כלל, רק (מה) שומע צבור עונין אמן ויודע על איזה ברכה (נט) קאי, יגנה עמהם, (מו) וכן בקדיש וקרישה וברכה: יב * העונה אמן (מז) לא יגביה קולו יותר מהמבקר:

באר היטב

י"ח צריך להמתין, מ"א: (יט) מש"ץ, ואין אדם יכול לכוון לכוון יחוד ותפלה, ב"ח רש"ל ע"ת, וט"ו פסק כפסק השו"ע: (יט) קאי וכו'. עמ"ש כסיק טו פ"ט ס"ח:

משנה ברורה

העמוד, שחוספין להתחיל ברכה שלאחריה חקף אחר סיום ברכה שלפניה ואין ממתנין בנתים כלל; ועין בשערי-תשובה שהביא שנה מעבב אף דיצבור, שאסור שוב לענות אמן עליה מפינו שהתחיל ברכה אחרת: (לח) אין צריך המבקר וכו'. והוא שהברכה אין חובה על הכל לשמע, (מה) אבל אם מוציא הרבים בזה ידיו חוקתו, בין שהוא שליח צבור או שאר מבקר, צריך להמתין אף על הטועים ומאריכים באמן, כדי שישמעו ויבואו ידיו חובה גם הם בהברכות: (לט) * (לט) ככל דבר, משמע מלשון זה דאפלו אם דלג "משיב הרוח" שהיא משלש ראשונות, וכן מוכח באור זרוע סימן תס, ועין לעיל בסימן קיד בשערי-תשובה סעיף קטן וי"ז, ועין לקמן סימן קכו סעיף ד, ומה שכתבנו שם במשנה ברורה בשם אליה ביה ונהג"א: (מ) * יכונן דעתו, דאף-על-גב דקניא לן דשליח-צבור אינו מוציא אלא דוקא מי שאינו פקי, שאינו הקא שהתפלל אלא ששכח ולא הזכיר: (מב) * לכן אף-על-פי שהוא פקי השליח-צבור מוציא: (מג) * ועין פארוזים שכתבו דמוטב שחזור ויתפלל בעצמו, דהאינדא לאו כל אדם יכול לכוון דעתו לשמע משליח-צבור מראש ועד סוף, ושמה לבו יפנה ולא ישמע משליח-צבור אינה מלות המעכבים בתפלה, וכתב הב"ח ואל"ה רבה, דאם הש"ץ דרמו להכליע המלות, מדינא אסור לסמוך אש"ץ אלא חייב להתפלל בעצמו: (מא) מראש ועד סוף, עין בספר ברק"י וספי' דמסיק שלא יאמר אז מודים דרפנו, אלא יכונן לשמע משליח-צבור ה"מודים" שהוא אומר, (מו) והאינדא שנהגין אינה חנונים לומר ה"מודים" בתחלתו בלחש, (מז) לא יוכל לצאת תפלתו על-ידי השליח-צבור, ולא ידעתי מאיזה מקום יצא להם המנהג הזה, דאף דנהגין הצבור לאמר אז מודים דרפנו, מפל מקום תפלתו נתקן להוציא מי שאינו פקי, וצריך לאמר על-כל-פנים קצת בקול שיוכלו לשמע עשרה בני-אדם העומדים סביבו: יא (מב) * וקדם שקלטה, רוצה לומר, אף דנתבאר בסעיף ח בהג"ה דצריך לענות אמן מיד כשכחה הברכה, שאי לא הכי הוי כעונה אמן כלי ברכה כלל, מפל מקום הקא אם לא פלחה צדין אמן מפי רב הצבור שפי' דמי, משום דענית אמן גם כן מקלל הברכה הוא, וכשעונין אמן הוי כמו שקי' גומרין עמה עצם הברכה, והש"ד חולק ופסק דאפלו כלו כל הצבור לענות, בטרם יכונן לענות אם היה חקף אחריהם, ובתהוישי רבי עקיבא איגר ובספר מגן-אבירים הסכימו להשליח-ערוך, ועין בבאור הלכה: (מג) * סיים וכו', רוצה לומר, אחר "יהי לרצון" וקבר אמן החנונים הרגיל בהן, ויגדלעיל בסימן קכב ובמשנה ברורה סעיף-קטן א: (מד) ואפלו וכו'.

שער הציון

(מז) * יכונן דעתו, דאף-על-גב דקניא לן דשליח-צבור מוציא: (מג) * ועין פארוזים שכתבו דמוטב שחזור ויתפלל בעצמו, דהאינדא לאו כל אדם יכול לכוון דעתו לשמע משליח-צבור מראש ועד סוף, ושמה לבו יפנה ולא ישמע משליח-צבור אינה מלות המעכבים בתפלה, וכתב הב"ח ואל"ה רבה, דאם הש"ץ דרמו להכליע המלות, מדינא אסור לסמוך אש"ץ אלא חייב להתפלל בעצמו: (מא) מראש ועד סוף, עין בספר ברק"י וספי' דמסיק שלא יאמר אז מודים דרפנו, אלא יכונן לשמע משליח-צבור ה"מודים" שהוא אומר, (מו) והאינדא שנהגין אינה חנונים לומר ה"מודים" בתחלתו בלחש, (מז) לא יוכל לצאת תפלתו על-ידי השליח-צבור, ולא ידעתי מאיזה מקום יצא להם המנהג הזה, דאף דנהגין הצבור לאמר אז מודים דרפנו, מפל מקום תפלתו נתקן להוציא מי שאינו פקי, וצריך לאמר על-כל-פנים קצת בקול שיוכלו לשמע עשרה בני-אדם העומדים סביבו: יא (מב) * וקדם שקלטה, רוצה לומר, אף דנתבאר בסעיף ח בהג"ה דצריך לענות אמן מיד כשכחה הברכה, שאי לא הכי הוי כעונה אמן כלי ברכה כלל, מפל מקום הקא אם לא פלחה צדין אמן מפי רב הצבור שפי' דמי, משום דענית אמן גם כן מקלל הברכה הוא, וכשעונין אמן הוי כמו שקי' גומרין עמה עצם הברכה, והש"ד חולק ופסק דאפלו כלו כל הצבור לענות, בטרם יכונן לענות אם היה חקף אחריהם, ובתהוישי רבי עקיבא איגר ובספר מגן-אבירים הסכימו להשליח-ערוך, ועין בבאור הלכה: (מג) * סיים וכו', רוצה לומר, אחר "יהי לרצון" וקבר אמן החנונים הרגיל בהן, ויגדלעיל בסימן קכב ובמשנה ברורה סעיף-קטן א: (מד) ואפלו וכו'.

ואם הוזק מצדו בנגון של ואמר אמן, יאמר אמן פה כי הנגון הוי הפסק, י"ז עמ"א: (ז) * להם, נ"ל דוקא בברכה שאינה חובה לשמע אבל בברכה שמוציא רבים

באר הגולה

מאריכו יותר מדי, אלא שהרב הוא שאמר והוה כבודו, חייב להמתין על המעוט, אף מסתמא אין צריך לתלות בהכי (מספר מאמר-מרדכי): * אין צריך המבקר וכו'. ועין במשנה ברורה לענין ברכות שמוציא ידי חובה, והוא מהמגן-אברהם, ולענין חזרת ש"ץ שלטו יש דעות בין האחרונים, דאף דכלנו בקיאים, מפל מקום קבר תקנו תזיל אף לנו, ויגדלעיל בסעיף ג, אפשר דהוא בכלל ברכה חייבית, עין פאל"ה ר"ה סימן קכח ובפרישה ובפרי קדש ופרי-מקדשים: * יכונן דעתו וכו', עין בתהוישי ר"ה עקיבא איגר שקבת וזה לשונו: עין בלשון תוספות והרא"ש דמשמע להדיא אף הויא דלא גמר תפלתו ואין צריך לתור לראש התפלה אלא דחזור ל"רצה", מפל מקום אינו חזר וישמע מהש"ץ כל התפלה, עין שם; ובקמ"א בנא לקאודה פסקי' מר ואינו גומר תפלתו, כיון דרצונו לצאת בשמיצה מהש"ץ, מפילא מה שגומר תפלתו הוי ברכה לבטלה, ולעניות דעתי, בבקמ"א בנא דאין צריך לתור לראש רק ל"רצה", אפשר דמתין עד שצינע הש"ץ ל"רצה" ומשם ואילך יכונן לתפלת הש"ץ: (מב) * ואין צריך לשמע כל התפלה מראש ועד סוף, עד כאן לשונו, ועין ברין ומלחמות סוף ראש-השנה במה שהביאו מירושלמי, ויש לחלק: (מג) * * וקדם שקלטה ענית אמן וכו', עין במשנה ברורה מה שכתבנו בשם הש"י, וסבתו היא, דהא בכל מבקר צריך העונה להמתין עד שסיים המבקר, וכאן הוי ענית האמן של אותם ששמעו הברכה בברכה אריסטא, ויפשי הוא יכול לענות חקף אחר סיום אמן, ובתהוישי ר"ה עקיבא איגר כתב על זה וזה לשונו: ונראה לעניות דעתי דלא קשה מדי, דגם המחבר סבירא לה דאם שמע הברכה ולא ענה אמן עד שכלו כל הצבור לענות הנכול לענות אמן רק דין המחבר ופיני שהוא עוסק עוד בתפלתו כשסיים הוזק ברכה, והספקא אין יכול לענות אמן דהא הפסיק בדבריו בין סיום הברכה לענות אמן, ומשום הכי למד המור"ח דהש"ן זה מסיגי' דברכות דאם סיים תפלתו קדם שקלטה ענית אמן מרב צבור דיוכל לענות, כיון דענית אמן הצבור מקלל סיים ברכה, הוי קאלו עקשו סיים הש"ץ הברכה ולא הפסיק בדבריו, מה שאין כן בשביל מעוט המאריכו לא מקרי סיום הברכה ומיילא הוי הפסק מה שהפסיק בתפלתו, עד כאן לשונו, וקשה לי לדידה על-פ"ל פנים, אם כלה תפלתו בשום עם רב העבור, גס"פן יהיה שפי' דמי לענות אמן חקף, דישב לא היה שום הפסק בין ענית הצבור אמן דהוא סיום הברכה וכן האמן שלו, ואפ"י בענין שסיים תפלתו קדם שסיים רב הצבור לענות אמן? ואולי משום דאי אפשר לצמצם, ודוק, ובספר מגן-אבירים פ"ט תרוץ אחר: משום דהש"ץ מסתמא אין מתין רק עד שרב הצבור עונים אמן ולא על המאריכו יותר מדי וכו', ואחר-כך מתחיל ברכה שאחר זה, ומפילא שוב אינו יכול לענות אמן על ברכה הקודמת דכבר עברה לה, ובכתי ניחא גס"פן קשייתו הנ"ל, והנה לפי דברי הגאון ר"ה עקיבא איגר והסגן-אבירים, גם קדיש וקרישה וכו' אס נכנס לבית-הקנסת ומצא להצבור שאומרים קדיש וקרישה וכו', אף שרב הצבור קבר אמרו רק המעוט גומרים לאמר, אפלו הכי יוכל לאמר עמהם, ובכתי נוסמלק קשיית הפרי-מקדים לעיל בסימן נו סעיף א בהג"ה, שפ"ט שם דמי שקבא לבית-הקנסת ושומע הקהל עונין קדיש וכו', ולא מקליג שם שום נפקא-מנה בין אם שמע לרב הקהל או רק המעוט, ואלו הקא שנתק דנפ"א להמתנה, משמע דאודי לה בריו, אבל לפי טעמיהם ניחא, וילמעשה צריך עיון, ולכך במשנה ברורה סעיף-קטן מר בינתי דכל שלא סימו רב הצבור וכו'.

הוא גס"פן לרבוי המחבר, ולא חדש רק כמה שקבת "וידוע על איזה ברכה", דקאזל בזה לשיטתה לעיל בסעיף ח בהג"ה, דאם אינו יודע על איזה ברכה קאי הוא בכלל אמן יחומה: (מה) שומע צבור, הוא הדין (ממ) אם שמע שישחיד עונה אמן ויודע על איזה ברכה קאי, דעונה עמו, ונקט צבור משום דאזני המחבר לענין צבור; (מט) ואף-על-גב דהמחבר אינו מתיר אלא קדם שקלטה אמן מפי רב אבל המעוט לא מהני, הינו משום דמעוט לגבי רב הוי כמאן דליקא, או מפני טעמים אחרים, כמו שקבתתי בבאור הלכה, אבל אם אין שם צבור כלל אלא יחיד, עונה עמו: (מו) וכן בקדיש וכו', הינו, דכל שלא סימו רב הצבור לענות עונה עמהם אף-על-פי שלא שמע כלום מפי השליח-צבור, ועין בסימן נו במשנה ברורה סעיף-קטן ט"ז) ובסימן נו סעיף-קטן ב, ועין בבאור הלכה דבר המתחיל וקדם" בסופו: יב (מז) לא יגביה קולו, משום דכתיב "גדלו

הלכות תפלה סימן קכד

ביאורים ומוספים

ידי חובה, נחשב כמתכוון להוציא, ואף כשהשייך אינו יודע על כך כלל.

[משנ"ב ס"ק לח]

וְנִצְאוּ יְדֵי חוֹבָה גַם הֵם בְּתַפְרֵיכֶם⁶⁰.

60) אמנם לענין ברכת המוציא, כתב השו"ע לקמן (סי' קסו סט"ז, ובמשנ"ב שם ס"ק פד-פה) שאף שמוציא אחרים ידי חובה, אין צורך להמתין למאריכים יותר מדאי, ואפשר שלענין בציעת הפת כיון שאין ממשיך בדיבור אחרי עניית האמן, יכול לבצוע לפני שהאחרן גומר לענות אמן, וכן משמע במג"א (סי' קכח ס"ק כז) ובמהצ"ח (ס"ק כח).

ולענין ברכת כהנים, כתב לקמן (סי' קכח ס"ק סה) שביון שיש חיוב על כל הציבור לשמוע, לא יתחילו הכהנים "ברכך" וגוי לפני שיסיימו כל הציבור לענות אמן, אולם כשהשייך מקריא "ברכך" לכהנים, ימתין עד שיסיימו על כל פנים רוב הציבור לענות אמן על הברכה.

וכן לענין האומר 'כהנים', כתב לקמן (שם ס"ק סד) שצריך להמתין עד שיכלה 'אמן' של ברכת מודים מפי רוב הציבור.

[שעה"צ ס"ק מז]

אינה תבות בעליפה בלחש שלא שמע אותן מפי השייך⁶⁴.

64) וכמו שביאר במשנ"ב לקמן (סי' תרצ ס"ק יט), ומשם הוכיח הגר"י קניבסקי (קהלות יעקב ברכות סי' יא) שיכול לצאת מקצת בשמיעה ומקצת באמירה, ואם כן הוא הדין ב'מודים' באותן תיבות שלא שמע מהשייך. והוסיף, שכל זה הוא דוקא כשהמוציא מברך את כל הברכה, שאז יכול השומע לצאת בחצי ברכה מהמברך ואת שאר הברכה לברך בעצמו, מה שאין כן כשהמוציא מברך רק את חצי הברכה והשומע מברך את חציה. ובביה"ל לקמן (סי' רע"א ס"ב ד"ה דאיתקש) כתב שזה דוחק לחלק ברכה לחצאין, וראה עוד בביה"ל לקמן (סי' קכו ס"ב ד"ה ואם) ומה שכתבנו בביה"ל לעיל (סי' ק"א ס"א ד"ה והאידנא) ובמשנ"ב לקמן (סי' קפג ס"ק כו) ובביה"ל (סי' רע"א שם).

[ביה"ל ד"ה יסן]

ומשם ראילך זכנו לתפלת השייך⁶⁵ וכו', ועין בר"ן ומלקמות וכו', וה"ל לחלק⁶⁶.

65) וכן כתב לעיל (סי' ק"א ס"א ד"ה והאידנא) שאם לא כיוון בברכת אבות, ימתין לשייך שיאמר ברכה זו ויכוון לצאת ממנו, ואחר כך ימשיך בעצמו 'אתה גיבור וכו'.

66) שכתבו הרמב"ן והר"ן (סוף מסכת ראש השנה יב, א בדפי הרי"ף ד"ה ולפיכך) שבתפילת מוסף של ראש השנה היו רגילים להתפלל כל אחד לעצמו בלחש רק ז' ברכות, ולאחר מכן היו שומעים מהשייך את כל התפילה, ובמלכויות זכרונות ושופרות היו יוצאים ידי חובה מהשייך, ומבואר שם שאף שיוצאים ממנו ידי חובה רק בחלק מהתפילה, מי"מ עליהם לשמוע את כל התפילה, ואילו באן מבואר שאפשר לצאת מהשייך גם אם שומעים ממנו רק חלק מהתפילה, ועל זה סיים המשנ"ב 'ויש לחלק'.

[משנ"ב ס"ק מן]

ועין בסימן נו במשנה ברורה סיף קטן ס"ז⁶⁷.

67) וראה מה שכתבנו שם (ס"ק לג).

[משנ"ב ס"ק לוט]

ועין לעיל בסימן קיד בשערי תשובה סיף קטן⁶¹.

61) שכתב שם שהשלמי ציבור צידד שבשלש הברכות הראשונות כיון שצריך לחזור לראש התפילה נחשב כמו שלא התפלל כלל, ואם כן לא יועיל למי שהוא בקי לצאת מהשייך, ולא הכריע השלמי ציבור ברבר, ולכן העלה השערי תשובה שבדיעבד אם כיוון לצאת מהשייך לא יחזור להתפלל, ומי"מ אם יכול יחזור להתפלל בתורת נדבה ויחדש בה דבר.

[משנ"ב ס"ק מ]

אֵלָא שְׁשַׁכַּח וְלֹא הִזְכִּיר⁶² וכו', השליח צבור מוציא⁶³.

62) וביאר הט"ז (ס"ק ה), שאף על פי שחכמים חייבו את הבקי לחזור ולהתפלל תפילה שלימה, מי"מ רשאי לסמוך על השייך בשביל דבר אחד ששכח.

63) ואף שבזמנינו כולם בקיאים ואין השייך מתכוון להוציא אחרים, ביאר בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' ט) שמ"מ כיון שעיקר חזרת השייך נתקנה להוציא ידי חובה, הרי שדעתו של השייך בסתם לעשות כפי התקנה, ולכן כשיש אדם שיש לו צורך לצאת

הלכות תפלה סימן קכה

ביאורים ומוספים

הברכה ולראות שבירך כראוי, והגרי"ח קניבסקי (שם) כתב שאם אינו להכעיס, יש לענות אמן על ברכתו.

סימן קכה

דיני קדושה

[משנ"ב ס"ק א]

איך יקרא השלית-צבור שלוחם⁽¹⁾ וכו', החיוב לשתק ולהאזין לשלית-צבור⁽²⁾ ואתריקף לענות אחריו⁽³⁾ וכו', וכן לאשכנזים שאומרים "נקדש" וכו', גם כן אינו מעקר הקדושה⁽⁴⁾.

1) ולכאורה אם רק השייך אומר 'קדוש' עד 'יקרא זה אל זה ואמר', והציבור מתחיל מיקדוש, הרי הציבור אומר רק חצי פסוק (בישועה ו, ג), וקיימא לן שכל פסוק שלא פסק משה לא פסקין (כמבואר במגילה כב, א), וביאר הערוך השלחן (סי' נא ס"ט) שכיון שהשייך אומר חלק מהפסוק והציבור עונים מיד את המשך הפסוק, לא נחשב שאמרו חצי פסוק. אולם גם אם לא שמעו את השייך שאמר נקדש, כתב השו"ע הרב (סי' קט ס"ה) שיכולים הציבור לומר 'קדוש קדוש' וגו'.

2) וכן העומד בתפילת שמונה עשרה בלחש שאינו יכול לענות 'קדושה', כתב השו"ע לעיל (סי' קד ס"ז) שישתוק וישמע את כל ה'קדושה' מהשייך, וראה עוד מה שכתבנו שם.

ומ"מ אם השייך אומר את ה'קדושה' בלחש, כתב בשו"ת לבושי מרדכי (ארי"ח סי' יז) שמי שעדיין עומד בתפילת לחש, ישמע 'קדושה' מהציבור, והביא הגר"ש דבליצקי (קיצור הלכות מועדים הלכות שחרית לרי"ה סי' טז) שכן מבואר במאירי בברכות (יג, ב ד"ה ור' יהודה). מאידך, בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ג סי' ד) כתב שלא מועיל לצאת ידי חובה מהשייך כשאומר עם הציבור ביחד משום שיתיר קלא לא משתמעו, וכל שכן מציבור שלם, אלא יבקש קודם התפילה מאחד מהציבור שיכוון להוציא, וראה מה שכתבנו בביה"ל ד"ה אלא שותקין.

3) ואם שומע 'קדושה' באמצע חזרת השייך ממנין אחר, הורה הגר"ש אויערבך (אשי ישראל פכ"ד הע' טב ובשיח הלכה ח"ב ב'הוספות שבסוף הספר לסי' קכה) שאינו חייב לענות, והוכיח כן מדברי השו"ע לעיל (סי' נה ס"ב) שכתב שאפילו מי שאינו עמהם "יכול" לענות, ומשמע שרק רשאי ואינו חייב, וכן הורה הגר"ש אלישיב (תפילה כהלכתה פ"ג הע' קיט), מאידך, דעת החזו"א (הגר"ח קניבסקי בשמו, אשי ישראל תשובה קצה-קצו) שחייב לענות, ואפילו אם מתפלל במנין מצומצם שבלעדיו אין תשעה עונים, צריך לענות 'קדושה' עם המנין האחר (וכן משמע בריטב"א בראש השנה (כז, ב)). וכן כתב בשו"ת נשמת כל חי (להגרי"ח פאלאג'י סוף סי' ד) שחייב לענות אפילו אם שומע ממנין אחר, ולכן סיים שישתדל שלא להתפלל במנין ששומעים בו גם ממנין אחר. ועל ראית הגר"ש אויערבך שהובאה לעיל, כתב הגרי"ח קניבסקי (אשי ישראל שם) שכיון ש"יכול" לענות, ממילא הוא חייב לענות.

וכשהציבור אומר 'קדושה' וצריך לענות עמהם, כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ג סי' פט) שאפילו אם שומע מאה פעמים 'קדושה' חייב לענות, שחובה זו לענות עם הציבור היא משום מצות קדושת השם, ובכל פעם שעונה מקיים בזה מצוה, אך כשנמצא בביתו אינו חייב ללכת לבית הכנסת כדי לענות 'קדושה'. וראה עוד מה שכתבנו לעיל (סי' צ ס"ק מט).

ואם מתפלל עם השייך בשווה, מבואר בשו"ע לעיל (סי' קט ס"ב) **המשך במילואים עמוד 36**

[משנ"ב ס"ק מז]

הוא הדין לענין "פרכו"ם⁽⁶⁸⁾ וכו', קטנים בני חנוכה⁽⁶⁹⁾ צריך לענות אמן⁽⁷⁰⁾ אחר פרקתיו⁽⁷¹⁾ וכו', שהזמן גרמא יוכל⁽⁷²⁾ לענות אמן⁽⁷³⁾.

68) ובקדיש כשאומרים הציבור 'אמן' יהא שמה רבא, הסתפק הפמ"ג (סי' נו משב"ז ס"ק א) אם מותר להגביה את קולו יותר מהאומר קדיש, וביאור הספק הוא, שיתכן שרק לענין שבה נאסר על העונה להגביה את קולו יותר מהמברך, אך לא כשעונה על בקשה, והגשר החיים (ח"א פ"ל אות ה ס"ק ג) והגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ז סט"ו) כתבו שמותר להגביה את קולו גם בתיבת 'אמן' יותר מקולו של האומר את הקדיש. מאידך, הדברי חמודות (ברכות פ"ג אות טב) והא"ר (סי' נו ס"ק ב) והקף החיים (סי' נו ס"ק טו) כתבו שלא יגביה את קולו יותר מהמברך כשעונה 'אמן' יהא שמה וכו'. והגר"ח קניבסקי (דולה ומשקה עמ' פד) כתב שרק ביהא שמה רבא יגביה קולו, אבל בתיבת 'אמן' לא יגביה קולו יותר מהאומר קדיש. וראה מה שכתבנו לעיל (סי' נו ס"ק ה) ולקמן (סי' קמא ס"ק יז).

ולהנמיך את קולו יותר מהמברך, כתב בהגהות הגא"מ הורו"ץ (ברכות מה, א) שלא יגביה את קולו וכל שכן שלא ינמיק, מאידך, הגרי"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' שפז תשובה שעא ובהע' שם) כתב שדין זה נאמר רק שלא יגביה את קולו.

69) וגיל חינוך, כתב לעיל (סי' ע ס"ק ו) שהוא מגיל שש או שבע שנים, אולם לענין עניית אמן על ברכתם, כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' קצז) שאפילו קטן ביותר שמברך על מאכל וכדו', לגבי דבר זה נחשב שהגיע לחינוך, ואפשר לענות על ברכתו.

הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ג עמ' רכג) ענה אמן אף על ברכת קטן שטרם הגיע לחינוך. ומה שכתב המשניב לקמן (סי' רטו ס"ק טז) שאין לענות אחר קטן שלא הגיע לחינוך, ביאר הגרי"ח קניבסקי (ארחות רבנו שם) שמדובר דוקא כלפי החיוב לענות על ברכה ששמע, אך מותר לענות על ברכת הקטן כדי לחנכו שיענה אמן. וכעין זה ביאר הגר"ש אויערבך (ספר חינוך הבנים למצוות לגר"י נויברט, הע' סו) שכיון שמחנכים את הקטן לענות אמן, גם עניית אמן על ברכתו יש בה משום חינוך. אלא שמי"מ על ברכת קטן שלא הגיע לחינוך, נהג הגר"ש אויערבך (ארחות רבנו שם) לענות אמן מגומגמת שתשמע כעין אמן אך לא ביטא את הנו"ן כהוגן, ועשה כן לחנך את החינוך שידע שצריך לענות אמן על ברכה, ומי"מ לא ענה אמן ממש, שאין עונין אמן על ברכת תינוק שלא הגיע לחינוך.

70) ולחנכם לענות אמן, כתב הגרי"ח קניבסקי (שאלת רב עמ' רכד) שצריך לחנכם לענות, ואף שאינם יודעים על איזה ברכה עונים, אין זה בגדר 'אמן יתומה'.

71) וקטן המברך ברכה רק כדי להתלמד לברך, כתב בשו"ע לקמן (סי' רטו ס"ג) שאין עונין אמן על ברכה כזו.

72) ומשמע שאינו חייב, וכמו שכתב הפמ"ג (א"א ס"ק יד), שהוא מקור דין זה 'אבל לא חובה'.

73) ועל ברכת נכרי, כתב הרמ"א לקמן (סי' רטו ס"ב) ובמשניב שם ס"ק יב, וביה"ל שם ד"ה אם) שאם שומע ממנו ברכה שלימה הרשות בידו לענות אמן.

ואחרי ברכת רפורמים, כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ב סי' ג) שאין לענות אמן, שדינם כאפיקורסים וברכתם אינה ברכה, וראה מה שכתבנו לקמן (סי' קסט ס"ק ט וסי' רטו ס"ק י).

ועל ברכה של אדם שאינו שומר תורה ומצוות, הורה הגרי"ש אלישיב (אשי ישראל פ"ד הע' מב) שיש לענות אמן, שאינו דומה לרפורמים שכתפריס בה' ובתורתו, אלא שמי"מ יש לשמוע את כל

יו"ג כ"ה ניסן תשע"ד

קנ באור הגולה

הלכות תפלה סימן קכה

קכה דיני קדושה, וכו' ב' סעיפים :

א (א) אין הציבור אומרים עם שליח-צבור 'קדישה' (ב) *אלא (ב) [6] שותקין ומכונין למה ששליח-צבור אומר עד שמגיע לקדושה, ואז עונים הציבור (ג) [7] (ד) *טוב (ד) [7] לכוון (ה) [7] רגליו בשעה שאומר קדושה עם שליח-צבור. הגה (ה) ויש לשא' (ז) [7] (ו) העינים לפרוס בשעה שאומרים קדושה. (ז) וכן

שערי תשובה

[6] שותקין. עכ"ט. וכן בספר הפניות, פשיגוי השי"ן לנקדישף צריך לחזור ולפסע גי פסיעות לפני במקום שהיה עומד בתפלת הלחש, ויפתח עיניו בכונה נמונה כ"ו. וכו' תבות אלו נקדישף ונצורף (הוא מנהג ספרדים לומר בן בכל תפלת שחרית, ולהאשכנזים נראה ש"ל תבת וקדוש את שמך בעולם) בקול גם וגם קדוש קדוש קדוש ותישא' יאמר תבה בתבה עם השי"ן, עין שם, וקצת הביא הכה"ט וקצ"ד: [3] קדושה. עכ"ט. ועין קבר"י בשם מהר"י מולכו שחולק על החלוקה וסבירא לה דלא יצא וצריך לענות פעם אחרת, עין שם: [2] רגליו. עכ"ט. וכתבו בשם הארי"ל ז"ל שצריך לומר בתפילת טהויות לכוון הנגלים בעת הקדושה ששמיטת ימיה דוסות כרגל אחר פלכו כ"ו עין שם: [7] העינים. עין באור היטב וכן דעת הארי"ל קה"ט וקמ"ט. ועין בטור בשם סי' היכלות:

הי"ת כדי שישנה עליו קדושה מלמעלה ויכוון לקיים מ"ע ונקדשתי בתוך בני ישראל, והארי"ל ז"ל הנה מזהיר מאד על זה: (7) העינים. והנה שיהיה סגורות אצל לא

באור הלכה

* אין הציבור וכו'. עין במשנה ברורה, והוא מפיצית-השקל. ובשולחן-ערוך של מהר"י קמח דהני מלי לחדיד שדו"ק לומר "קדושה". אצל אם כל הקהל ירעו לומר, מקר מדינא אפילו שלא עם השי"ן בחד. אך שפסק טקום אין להתחיל להתנהג כן, וכמו בקדוש שענין הציבור אמר וזה שמה נבא אחר והפול שאומר השי"ן, בן קדושה יש להתחיל לענות "קדושה" ויברך אחר "קדושה" או "קדושה" שאמר השי"ן. וכן משמע בבאור הג"א, דזה הוא הטעם של השולחן-ערוך שכתב: אין הציבור וכו', ומשמע דאפילו אם ירעו כל הציבור לומר גמ"ט אין כדאי להתחיל. ובסמ"ג שנהגו העולם לומר "קדושה" הוא על-פי תכתיב הארי"ל שהביא המגן-אברהם, או שמוכרין בהש"י כקע"ד-קמ"ט א: * אלא שותקין וכו' ואז עונים הציבור "קדושה". עין במשנה ברורה כמה שכתבו שצריך לומר שלא להתאחר אחר הציבור או להקדים, כי אין אומרים דבר שבקדושה פחות מעשרה, ועין לעיל סוף סימן קכ"ו מה שכתבנו שם¹⁹. ומסתפקא לענין שליח-צבור אם הוא מוכיב גמ"ט לומר קדוש וברוך¹⁸ קדושה עם הציבור¹⁷, כי הלא הוא אינו מוציא את עצמו מן הכלל דהא אומר נקדוש וכו', ואין יאמר אחר-כך שלא בעשרה? ואין לומר בין והשי"ן עומד להוציא רבים כדי חובה חשוב כצבור, זה אינו, והלא קדושה הצריך חז"ל לכל אדם ממשועבדים לאמר בעצמו קדוש וברוך. ואפשר בין והעומר בתפלה, קמא לן בסימן קד סעיף ו' וישתק ויכוון למה שאומר השי"ן כדי לצאת קנה, חשוב בעומד להוציא רבים כדי חובה ויכול לומר אפילו אחר-כך, ואם מתחיל השי"ן או שאר יחיד לומר קדוש קדוש קדוש ששקרו צבור אמיתם, בודאי חשיב כצבור [א"ר]:

באר היטב

(ב) שותקין. וגם קדיש א"ל עם הסוף, ואפילו ללמד אסור אם לא בשעה שהסוף מננו בשעת הגוף ולא בשעה שמתחף האותיות, ואינו נקרא קדושה אלא נצורף וכו' לעומתם וכו' וברב"י וכו' אצל שאר הנסח שמוספין בשבת אינו בכלל קדושה, י"ג וע"ל סי' סו סי"ק ז. והארי"ל ז"ל כתב שיאמר כל הקדושה בלחש עם השי"ן, עין בספר נגיד ומענה דף עז ע"ב. בשבת אומרים פדור האומר קמ"ט, סי"ח סי' תתה. וקרא השי"ן לסיים לעומתם וכו' וברב"י וכו' קדם שיתחילו הקהל ברוך וימלה, סי"ח סי' תתה: (3) קדושה. מי שאמר ק"ק ועדין השי"ן הנה פוקרא זה אל זה יצא, הלכות ח"ב סי' קסו: (2) רגליו. בסוד ונגלילים רגל ישנה. וצריך לכוון ביותר בקדושה לקדוש את

הי"ת כדי שישנה עליו קדושה מלמעלה ויכוון לקיים מ"ע ונקדשתי בתוך בני ישראל, והארי"ל ז"ל הנה מזהיר מאד על זה: (7) העינים. והנה שיהיה סגורות אצל לא

משנה ברורה

לה' אתי ונרוממה שמו יתרו'. ונקרא (2) שהוא הדין לענין "ברב"י" או ברב"ה הזמון, גמ"ט לא יגביה העונה יותר מהמברך. עוד נראה, דאם פנתו בהירמו קולו כדי לומר להעם שיענו גם הם, מפר, עין לקמן בסימן רטו סעיף ג, ועין שם עוד, דאחר קטנים בני חנוכה⁶⁰ צריך לענות אמ"ט⁶¹ אחר ברכתו⁶². ואחר שוטה אין לענות אמ"ט, הלא בר מצוה כלל (ופרי-מגדים שכתב "אחר חרש ושוטה", שגרא דלשונא הוא, דחרש נל) המדבר ואינו שומע, בודאי חז"ב הוא במצות. ואחר נשים שבברכו על מצות עשה שהזמן גרמא יוכל⁶³ לענות אמ"ט⁶⁴ [פמ"ג]:

א (א) אין הציבור וכו'. הטעם דנתקן, (ב) ששליח-צבור יאמרנו בשביל הקהל והיה שלוחם, וכשגם הציבור אומרים אותו, אין יקרא השליח-צבור שלוחם? וכן בקדושה יש לומר לומר עם הסוף ויתגדל וכו' עד אמר וזה שמה רבא: ואפילו יש מנין מלבדו לשלוחם ומהאזינו לשליח-צבור, גמ"ט אסור, כי על כל אחד שבבית-הכנסת החיוב לשחק ולהאזין לשליח-צבור⁶⁵ ואחר-כך לענות אחריו⁶⁶. ומשמע זה, אפילו אם ירצה ללמד על-ידי הרהור גמ"ט אסור משעה שמתחיל הסוף "קדושה", וכן בקדושה, אם לא בשעה שהסוף מברך בגוף ולא

בשעה שמתחף האותיות. ואינו נקרא קדושה אלא "נצורף" וכו' [הוא למנהג ספרד שאומרים בן בכל תפלת שחרית, וכן לאשכנזים שאומרים "קדושה"⁶⁴]. "לעמיתם" וכו', וברב"י וכו', אצל שאר הנסח שמוספין בשבת אינו בכלל קדושה ואינו צריך להאזין אחר הסוף בנה [וכן המנהג פהיום שאומרים זה קדם הסוף]. וכן מפר ללמד אז על-ידי הרהור, בן פתב המגן-אברהם בשם הגהות יש נוהלין, אצל פתה אחרונים סוכרין (3) האפלו "ימלה" גמ"ט אינו מעקר הקדושה⁶⁵, וכל-שכן "לעמיתם" וכו' וברב"י וכו': (ב) אלא שותקין וכו'. (2) ויש מקלין שיוכל לאמר עם השליח-צבור. (ד) והמנהג הנכון כמו שכתב השולחן-ערוך, כי עמו נמשכו האחרונים, וכן נהג הג"א, ומכל מקום המנהג בלימנו שאומרים הקהל גמ"ט "קדושה"⁶⁶. בשבת אומרים "בכך האומר" קמ"ט. וקרא השליח-צבור לסיים "לעמיתם" וכו' וברב"י וכו' קדם שיתחילו הקהל "ברוך" וימלה⁶⁷. בן פתב המגן-אברהם בשם הספר-חסידים, רו"ז לומר (5) שלא ימשך השליח-צבור כל-כך באמירתו "לעמיתם" וכו' וברב"י וכו', כדי שלא יתחילו הקהל "ברוך פבד" וכו' וכן "ימלה" קדם שישם; (ו) והוא הדין לקדוש ול"ברכו" ולכל דבר שעונים אחר השי"ן או אחר המברך, לא ימשך השי"ן או המברך בסופו, כדי שלא יענו הקהל אחריו קדם שישם והיה זה כעין אמון טוהפה, לעיל בסימן קכ"ו סעיף ח'. מהר"ל לשאמר "ברוך" וימלה" הנה פורע וזוקף בשם, אצל לא מעיניו דאיה לנה נד"מ] על-כן לא נהגו בן פתב; (2) קדושה. ויחיד שאמר "קדוש קדוש קדוש" ועדין השי"ן הנה ב"נקרא זה אל זה". (ו) יש אומרים דלא יצא וצריך לענות פעם אחרת, והטעם פשוט, דצריך לענות בי עשרה באחד. וכן (ח) יש לומר גמ"ט שלא יאחר לומר את הקדושה אחר התפלה. ויש לומר בכל זה פעת אמירת הפיט, שיקראוהו הציבור מתחילין לומר "קדוש קדוש קדוש" מכך ופסק באמצע: ב (ד) לכוון רגליו⁶⁸. כמו שכתוב בסימן צה"ט. וצריך לכוון ביותר בקדושה לקדוש את השם יתברך, ובכוח זה ישרה עליו השם יתברך קדושה מלמעלה, ויכוון לקיים הפסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל"⁶⁹, והארי"ל ז"ל הנה מזהיר מאד על זה. התפס "שמתקדשים" ולא "שמתקדשין". גם פריש קצת בין תבת "שמתקדשים" לתבת "אותו" שכתוב אחר-כך, וכדלעיל בסימן סא [סעיף כא] לגבי קריאת שמע ואחרונים]; (ה) ויש לשא' וכו'. כי כתבו בשם ספר היכלות, זה לשונו: ברוכים אתם לה' שמים ויורדי כוכבך אם תאמר ותגידו לבני מה שאני עושה בשעה שמתקדשים ואומרים "קדוש קדוש קדוש", ולמדו אותם שיהיו עיניהם נשואות לפרוס לבית תפלתם ונושאים עצמם למעלה, כי אין לי הנאה בעולם פאותה שעה שעיניהם נשואות בעיני ועיני בעיניהם, פאותה שעה אני אוחז פכסא כבודי בדמות יעקב ומתפקה ומנשקה ומזכיר זכותם וממחר גאלתם: (ו) העינים. דהניגו שיהיו סגורות, אצל לא בעינים פתוחות, בן פתב השי"ן, אצל הרבה אחרונים חולקין על זה ופסק המגן-אברהם פמותם: (ז) וכן מצענעים וכו'. השל"ת כתב, שקבלה כדי שיהיו גופו ועקבו למעלה ב"ברוך" וימלה⁷⁰

שער הציון

(8) מקבוצת מ"ה ע"א, ע"ש במקרא: (א) לעיל בסימן נה סעיף ח: (ב) מתעצית-השקל: (3) לעיל בסימן סו, עין שם במשנה ברורה: (2) סי' וישם פתכים: (7) תייראדם ושי"א: (5) שם בספר חסידים: (1) הנהגות יש נוהלין: (1) שערית-תשובה בשם המברך-יוסף: (8) פשוט:

